

ÜNNEPI VACSORA

WITOLD GOMBROWICZ

A tanács ülésére... a tanács titkos ülésére... a homályos és történelmi levegőjű arcképcsarnokban került sor, amelynek évszázadokon át fölhalmozott hatalma felülmúlta és tömegével szinte földhöz lapította még a tanács hatalmát is. Az ősi arcképek süketen és némán tekintettek le az ódon falakra, megnézték maguknak az udvari méltóságok hieratikus ábrázatait majd pedig a főkancellár és államminiszter kiszikkadt, ódon alakját. A száraz és nagyhatalmú aggastyán szokásához híven most is szárazon beszélt, ám nem titkolta különös örömét, és felkérte a jelenlevő minisztereket és államtitkárokat, hogy adózzanak felállással a történelmi pillanatnak. Mert íme, hosszú évek fáradságos munkájával sikerült elérni, hogy a király frigyre lépjen Renáta Adelaida Krisztina nagyhercegnővel, Renáta Adelaida már meg is érkezett a királyi udvarba, és íme, holnap, az udvari banketten a jegyesek (akik eddig csak képről ismerték egymást) be lesznek mutatva egymásnak — és ez a mindent felülmúlóan fényes frigy tovább gyarapítja és szinte a végtelenségig megnöveli majd a Trón súlyát és hatalmát. A Trón! A Trón! Mégis, az államtitkárok és miniszterek tapasztalt, érett ábrázataát kínzó nyugtalanság, metsző aggodalom, sőt félelem árnyalta, és valami kimondatlan, valami elhallgatásában drámai lebegett az évszázados, fonnyadt ajkakon.

A tanács egyhangú kérésére a kancellár vitára bocsátotta a kérdést... azonban az ily módon kialakult vitát hallgatás, süket és mélységes hallgatás jellemezte. Elsőnek a belügyminiszter kért szót, de mihelyt megadták neki, elhallgatott, és hallgatását kiterjesztette hozzászólására is — azzal leült. Utána az udvari ügyek miniszteréé lett a szó, de felkelvén mindent elhallgatott, amit mondott volna,

s ezek után ő is helyet foglalt. A továbbiak során mind újabb miniszter kért szót, állt fel, hallgatott és ült le, s ez a hallgatás, a tanács csökönyös hallgatása, amelyet a családi arcképek és a falak hallgatása megsokszorozott, egyre nagyobb méreteket öltött. Még a gyertyák is kialudtak. A kancellár rettenthetetlenül elnökölt a hallgatás fölött. Múltak az órák.

Mi volt az oka ennek a hallgatásnak? Nem volt e férfiak között egyetlenegy sem, aki ki tudta volna mondani, vagy akár csak végig tudta volna gondolni azt a gondolatot, amely egyrésztől elkérülhetetlen volt és ellenállhatatlan erővel tört elő, másrésztől azonban egyenlő volt a felségárulással. Ezért hallgattak. Hogyan lehetne beismerni s kimondani, hogy a király... hogy ez a király... ő, nem, dehogysis, inkább jöjjön a halál!... hogy a király... ő, nem, nem és nem... úgy ám... a király — korrupt volt! A királyt meg lehetett vásárolni! A király eladta magát! Szemtelen, aljas, kielégíthetetlen mohóságával a király egy olyan lepénzelhető, korrupt fráter volt, aminőt még nem ismert a történelem. Megvesztegethető, korrupt csibész volt a király! A király latra és fontra mérve adogatta el a saját méltóságát.

Ekkor kitérültek a terem nehéz veretű ajtói, és megjelent maga Gnuló király testőrtábornoki egyenruhában, oldalán karddal, nagy, háromszögletű kalapban. A miniszterek mélyen meghajoltak az uralkodó előtt, aki az asztalra dobta kardját, majd egy karosszékre vetette magát, és keresztbe rakva lábait ravaszul kezdte forgatni aprócska szemeit.

A minisztertanács a király jelenlétének köszönhetően átalakult koronatanácsá, és a koronatanács meghallgatta a király nyilatkozatát. A király mindenekelőtt örömét fejezte ki, hogy a nagyhercegnővel való házassága végre megkötötték, és kifejezte abbéli rendíthetetlen reményét és hitét, hogy királyi személye biztosítani tudja magának a királyi vérből származó leányzó szerelmét — de ugyanakkor hangsúlyozta a vállaira nehezedő felelősség súlyát. Volt a király hangjában valami olyan hihetetlenül korrupt, hogy a tanács tagjainak csendesen borsózni kezdett a háta.

— Nem rejthetjük véka alá — mondta a király —, hogy részvételünk a holnapi banketten komoly megerőltetést jelent számunkra... igen nagy erőfeszítést kell majd tennünk, hogy a nagyhercegnőnek kedvező benyomása legyen rólunk... mindazonáltal mindegyre készek vagyunk a Trón érdekében, különösen hogyha... hm... hm...

A királyi ujjak jelentőségteljesen doboltak az asztalon, s a nyilatkozat egyre bizalmasabb lett. Most már senkinek sem lehettek kétségei: a pénzéhes király nem mást, mint *sáppénzt* követelt az ünnepi vacsorán való részvételért. S azon nyomban el is kezdett panaszkodni, hogy nehéz időket élünk, hogy már nem is tudni, hogyan jöjjön ki az ember abból, amiye van... majd vihogni kezdett... vihogva és bizalmaskodva kacsingatott a kancellárra és államminiszterre... kacsintott, és újra elvihogta magát... vihogott, és az ujjával oldalba bökte.

Am az aggastyán mélységesen mély, szinte masszív hallgatással nézett az uralkodóra, aki csak viháncolt, kacsingatott, oldalba bökdöste őt... és az aggastyán hallgatását megsokszorozták hallgatásukkal a képek és a falak. Elhalt a király vihogása... Ekkor a vasakarátú aggastyán meghajolt a király előtt, s utána minden miniszter fejet hajtott, az államtitkárok pedig térdet hajtottak. Rettenetes volt a tanács meghajlásának az ereje, amely egészen váratlanul történt ebben a félreeső teremben. A meghajlás mellbe döfte a királyt, megdermedt tőle a keze és a lába, visszakapta tőle királyi méltóságát — s végül szegény Gnuló iszonyú módon feljajdult az ősi falak közt, és még egyszer megpróbált vihogni... de szájára fagyott a vihogás. A király félni kezdett a könyörtelen hallgatás csendjétől... és sokáig félt... mígnem lassan eloldalgott a tanács és saját maga elől, és tábornoki egyenruhás háta eltűnt a folyosó homályában.

De egyszerre csak egy borzalmas, korrupt üvöltés: „Ezért még megfizetek! Megfizetek nektek, meg én!” — ütötte meg a tanács fülét.

A kancellár a király távozása után azonnal újra megnyitotta a vitát, s a tanács megint csak hallgatásba burkolódzott. E hallgatás fölött a kancellár elnökölt rendületlenül. A miniszterek felálltak, majd leültek. Múltak az órák. Hogyan lehetne megakadályozni a megvesztegetése visszautasításától felbőszült királyt abban, hogy ne csináljon valamilyen botrányt az ünnepi vacsorán, hogyan lehetne megvédeni a királyt — Gnulótól, végtére is valamilyen benyomást mégiscsak kelt ez a szerencsétlen, gyalázatos, szégyellni való király a büszke külföldi nagyhercegnőben, ebben a császári vérből született lányban, még akkor is, ha valami csoda folytán sikerülne elkerülni a botrányt — ezek voltak a kérdések, amelyeket a tanács nem vehetett tudomásul, amelyeket elutasított, szinte kiöklendezett magából a falak közé szorult hallgatás görcseiben. A miniszterek feláll-

tak, s azzal visszaültek. Mikor aztán hajnali négykor a tanács végül is egyhangúan lemondott, az állam hajójának kormányosa ezt nem volt hajlandó tudomásul venni, hanem ehelyett a következő emlékezetes szavakat mondotta:

— Uraim, rá kell kényszeríteni a királyt a királyra, be kell zárni a királyt a királyba, bele kell lakatolnunk a királyt a királyba . . .

És csakugyan, a király terrorizálása a végletekig fokozott pompa, történelem, csillogás és ceremóniák segítségével; egyedül ez menthette még meg a Trónt a kompromittálástól. Ebben a szellemben adta ki utasításait a kancellár, s így a bankett, amelyre másnap került sor a tükörteremben, minden elképzelhető módon csillogott, egyik tündöklésből a másikba, egyik ragyogásból a másikba, egyik dicsfényből a másikba esett, megzendítve a pompa nagyharangjait, azokkal a legmagasabb, szinte már nem is földi régiókba csapva.

Renáta nagyhercegnő, akit a főszertartásmester és udvari marsall vezetett be a terembe, hunyorogni kényszerült ennek a szuperbankettnek a méltóságteljes és ódondús ragyogásától. A történelmi csendű ősi nevek diszkrét lendülettel fonódtak bele a klérus hieratikus nimbuszába, az pedig ittasan folyt át a tiszteletreméltó, ám hervadó dekoltázsok fehérségébe, a dekoltázsok aléltan süllyedtek el a tábornokok vállrojtjaiban s a diplomataik vállszalagjaiban — a tükrök pedig a végtelenségig megsokszorozták mindezt a fényt. Parfőmil-lat nyelte el a beszélgetés moráját. Mikor Gnuló király belépett a terembe és a fénytől vaksin elhunyorította magát, az üdvözlés azonnal roppant erejű kiáltással ragadta karmaiba, s az egybegyűltek meghajlása nem engedte, hogy kitérjen a kiáltás elől . . . s a felsorakozó díszsorfal arra kényszerítette, hogy a nagyhercegnő felé induljon . . . aki, ruhájának csipkéit szaggatva, nem akart hinni a szemének. Ez lenne vajon a király, az ő jövődöbelije, ez a közönséges szatócs, ezzel a boltossegéd pofával, egy csarnoki gyümölcs-árus és egy kisstilú zsaroló ravasz pillantásával? De ugyanakkor — csudálatos! — azonos lenne ez a szatócs azzal a pompás királylyal, aki a meghajlások sorfala között közeledett feléje? Amikor a király megfogta a kezét, megremegett az utálattól, de ugyanabban a percben az ágyúdörgés és a harangzúgás az elragadtatás sóhaját varázsolták elő kebeléből. A kancellár megkönnyebbülten fel-sóhajtott, sóhaját megsokszorozva visszhangozta a tanács.

Míg egyik királyi, szent és metafizikus kezét a király kardja markolatán pihentette, másik szuverén és felszentelt kezét Renáta nagyhercegnőnek nyújtotta, és a vacsoraasztalhoz vezette őt. Mő-

götte a többi vendég bokacsattogatással, vállap- és kardbojt-csillogtatva vezette az asztalhoz a hölgyeket.

No de mi ez? Micsoda halk, jelentéktelen, piciny, alig hallható s mégis álnok nesz ütötte meg a kancellár, valamint a tanács fülét? Vajon rosszul hallották volna, vagy mégis eljutott hozzájuk ez a nesz, mintha valaki oldalt . . . mintha csak oldalt . . . valaki megcsörrentett volna . . . néhány pénzdarabot . . . mintha rézpénzeket csörgetett volna a zsebében? Vajon ez mi lehetett? A történelmi tekintélyű aggastyán szigorú, hűvös tekintete végigsiklott a jelenlevőkön, s végül megállapodott az egyik nagykövet alakján. Annak arcán egyetlen izom sem rándult meg; az ellenséges nagyhatalom nagykövete, akinek vékony ajkán a gúny alig észrevehető árnyalata játszadozott, asztalhoz vezette Bizánc hercegnőjét, Friuló őrgróf lányát . . . de ekkor újra felhangzott ez az alattomos, halk, de mégis milyen veszélyes hang . . . s a nagy miniszter drámai és történelmi lelkét megszállta az árulás, az aljas, hitvány árulás s egy készülő titkos összeesküvés előérzete. Valóban — összeesküvés készülne? Valóban — árulás?

Az újra felhangzó harsonaszó jelt adott a lakoma megkezdésére. Szuggesztív parancsukra Gnuló is letette közönséges fenekét a királyi zsámoly legszélére, s alighogy leült, helyet foglalt az egész társaság. Leült, leült, leült mindenki, a miniszterek, a tábornokok, a klérus és az udvar. A király a villa felé nyúlt, majd megfogta, a szájához emelt egy falat sültet, s abban a szent minutában a kormány, az udvar, a tábornoki kar és a klérus ugyancsak szájához emelt egy-egy falatot, s a tükrök a végtelenségig megsokszorozták ezt az aktust. Gnuló ijedtében abbahagyta az evést — de erre az egész társaság abbahagyta az evést, és ez a nem evés aktusa még hatalmasabb volt, mint az evés . . . Gnuló erre, hogy minél előbb yeget vessen a nem evésnek, szájához emelte kupáját — s erre rögtön mindnyájan fölemelték kupáikat egy zajos, ezeréves tósztra, amely kitört s fönnakadt a levegőben . . . mire Gnuló nagyon gyorsan letette a kupáját. De erre mindenki letette. A király megint meghúzta az italt. Megint kitört a tószta. Gnuló letette a kupát, de látván, hogy mindenki ugyanezt csinálja, újra fölemelte — s erre a társaság kupáit megint fölemelve a király kortyolását a kürtök harsogása közben a legmagasabb szintre emelte, míg csillogtak a kandeláberek, s az ódon tükrök mindent visszavertek. Az ijedt király újra ivott egy kortyot.

De az az alattomos, áruló hang — az a halk, alig hallható csör-

renés, az aprópénz jellemző csörgése a zseb mélyén — újra megütötte a kancellár és a tanács fülét. A méltóságteljes aggastyán megint rászögezte figyelmes és merev tekintetét az ellenséges nagykövet konvencionális arcára . . . s ekkor újra, a korábbinál kivehetőbben felhangzott az áruló csörrenés. Ezzel már nyilvánvalóvá vált, hogy valaki, akinek érdekében állt a király és a bankett kompromittálása, ilyen alantas módon igyekszik kísérteni az uralkodó beteges mohóságát. Az áruló csörgés még egyszer felhangzott, s ezúttal oly tisztán, hogy Gnuló is meghallotta, s íme — a pénzsóvárgás kigyója előmászott, s rátelepedett közönséges ószeresprofájára.

Szégyen! Gyalázat! Borzalom! A király lelke olyan szenvedélyesen aljas, olyannyira triviálisan szűk volt, hogy nem követelt ő nagyobb összegeket, de éppen az apró, a csekély összegek tudták a pokol fenekére kergetni. Ő, ennek az ügynek a legmélyeségebb borzalma abban állt, hogy a királyt még a megvesztegetésre adott összegek sem vonzották annyira, mint a borraivalók. Úgy hatott rá a borraivaló, mint kutyára a kolbász! Az egész terem néma várakozásba dermedt. Meghallva ezt az ismerős és olyigen édes hangot, Gnuló király letette kupáját, és határtalan ostobaságában elfeledkezve az egész világról . . . észrevétlenül megnyalta a száját. Észrevétlenül! Neki legalábbis úgy tűnt. Ám a király szájnyalása bombaként robbant bele az egész, szégyentől veresedő ünnepi vacsorába.

Renáta Adéla nagyhercegnő fojtott irtózáttal felkiáltott! A kormány, az udvar, a tábornoki kar és a klérus szemei mind az aggastyán felé fordultak, aki hosszú évek óta tartotta dolgos kezében az állam kormánykerekeit. Mit lehet itt tenni? Mihez lehet kezdeni?

S ekkor észrevették, hogy a történelmi aggastyán sápadt ajkai közül lassan, hősieken kinyomul annak vékony, öreg nyelve. A kancellár megnyalta a száját! Megnyalta száját a kancellár!

A tanács egy percet még küzdött a megrökönyödéssel, de végül kidugták nyelvüket a miniszterek és sorban utánuk a püspökök . . . a grófnők és az őrgrófnők . . . és mindnyájan, az asztal egyik végétől a másikig, megnyalták a szájukat a kristályok titokzatos csillogásának közepette, s a tükrök tükör-perspektívájukba merítve a végtelenségig megismételték a szájnyalás aktusát!

Renáta nagyhercegnő megint halkán felkiáltott. Milyen iszonyú volt a király szájnyalogatása! Csakhogy ugyanez a szájnyalogatás, amelyet annyi tiszteletreméltó nyelv és tükör ismételt meg, valamiféle főrendű tevékenységgé változott, olyanná, amely igazán mél-

tó egy nagyhercegnőhöz. A király gyorsan megtörölte száját a szalvétával... de ekkor újra felhangzott az aprópénz, a negyven-, húsz-, tízfilléresek csábító, ó milyen csábító csörgése, ez az áruló, lenyűgöző zaj... A kísértés nem volt nagy, sőt mondhatnánk, csekély volt — de ez a kísértés az általános feszült hangulatban mármár a legfőbb kísértés határait súrolta!

Közben a botrány mormogása az asztalfőről lejutott az asztal végéig: s a király, testőrtábornoki egyenruhájában, oldalán karddal... a király egyszer csak fölállt, és olyan nyilvánvaló s oly undorító mohósággal hallgatózott, hogy úgy tűnt, szinte kiabálja: „Adjatok borravalót!”

Mi történjék, ha áll a király? Mindenki álljon föl? Vagy maradjon ülve, tegyen úgy, mintha semmit sem látna? De hogy lehet nem látni a királyt? Ó, hogyan lehetne ezt a szégyent elrejtteni a nagyhercegnő elől? De tüstént észrevették, hogy a kancellár fölállt — s vele együtt felemelkedtek a többi vendégek is.

Most már a kancellár nem habozott, már határozott, s döntésének hallatlan vakmerősége lábbal tiport minden konvenciót! Tisztában léve azzal, hogy ezután már semmi sem rejtheti el Renáta előtt a király valódi természetét, a kancellár elhatározta, hogy beveti a bankettet a Trón méltóságáért folytatott harcba. Igen, nem volt más kiút — az ünnepi vacsora résztvevőinek nemcsak a királynak azokat a cselekedeteit kellett mindenre való tekintet nélkül utánozniuk, amelyeket lehetett utánozni, hanem *mindenekelőtt azokat, amelyeket lehetetlen volt utánozni* — mert csakis így lehetett ezeket a cselekedeteket Cselekedetekké emelni —, és így a király személyén tett erőszak szükségessé és elkerülhetetlenné vált. Ezért aztán amikor a felbőszült Gnuló öklével az asztalra csapott, s két tányért összetört, a kancellár percnyi habozás nélkül ugyancsak összetört két tányért, s utána mindenki összetört két tányért, mintha csak Isten dicsőségére tenné, és felzengtek a harsonák! A bankett legyőzte a királyt! A megbéklyózott király leült, s oly szelíden üdögélt, mint egy nyuszi. Eközben a bankett lesben állt, figyelve a király legcsekélyebb mozdulatára is. Valami fantasztikus és hihetetlen született, jött létre és pusztult el a félbehagyott lakoma gőzeiben.

S ekkor újra fölhangzott az áruló hang... de ezúttal, csodálatos módon megsokszorozott erővel, mintha egyszerre többfelől szólna, úgy hallatszott az udvari méltóságoknak. Hogyan sokszorozódott meg a csörgés? A méltóságok megdermedtek a figyelésben, és körülnéztek — vajon több összeesküvő lenne köztük? Vagy talán... ó,

igen, psszt, az álnok kísértés még a legtisztéletreméltóbb lelkek ajtaján sem átalott kopogtatni. Hisz mindenkinek a zsebében volt aprópénz, s ó, milyen könnyű is volt megcsörgetni, ezzel újabb izgalom görcsét váltva ki a királyból, megkísérteni be könnyű volt a királyt. Ki volt a megmondhatója, melyik zsebből jön a csörgés? Be roppant könnyű volt ezt a tettet — ezt a jelentéktelen, kicsi tettet — elkövetni, s mégis, milyen hatalmas következményekkel járt! A csábítás kísértése... az igazgatásé... az uralkodónak, mint egy bikának a hergelése... a felingerelés kísértése... úgy ám... és most újra felhangzott, ezúttal a Legfelső Bíróság elnökének a közelében, aki mozdulatlanul üldögélt... aztán megint hallatszott ez a halk, csábító, de igézetes csörgés a vallás- és közoktatásügyi miniszter környékén... Senki sem merte fölemelni tekintetét, az arcok maszkokká merevedtek. Ki tudja, talán maga a kancellár csörgetett rá a királyra, zsebének homályában más, homályosabb célzatú politikai manővert engedve meg magának...

A király felpattant az asztalfőn elfoglalt helyéről! Vele együtt pattant föl az ünnepi vacsora összes részvevője! De ezúttal a király már nem hagyta magát megbéklyózni ettől a felemelkedéstől... Gnuló, ahelyett, hogy visszaült volna, ellökte magát az asztaltól, és pár lépést tett a csillogó parketten, majd megállt, az őt körülvevő úrtól bénultan. A lakoma részvevői erre szintén föl kellett hogy álljanak, néhány lépést tegyenek, majd megálljanak — egyszerre csak, hogy, hogy nem, a lakomának vége lett, és már csak a vendégek tanácstalan csoportjai töltötték ki a teret az asztal mögött. De a pénzcsörgés nem hagyott alább — s erre a király elkezdett keringeni a teremben, mint a disznó, ha pástétomszagot érez. Rézfíllerek! Rézpénzek! A király disznóforma körözése egyre monotonabb lett, egyre süketebb, mint a víz csobogása a vadon sűrű rengetegében, de a vendégek szintén elkezdtek keringeni, és ez a keringés, a mindenki általános keringése mindenki más körül, amelyet az összes tükrök megismételtek és megsokszoroztak, valami olyan hatalmas őrületbe kezdett átcsapni, hogy szinte Nagy Keringés lett belőle, s a nagyhercegnő is elkezdett keringeni, keringeni... Hogyan lehetne megállítani ezt a keringést?!

S ekkor a vasakarátú kancellár intett a zenekarnak! Ó, milyen érett volt eme államférfi politikai géniusza! Megszólt a zenekar, teljes hangerővel, s ezzel a keringés máris tánccá változott! A bankett táncra perdült! S íme, már kezdtek kialakulni a párok, a gavalérok a dámákhoz léptek, s már repültek a dámák táncosaik karján,

s parfümös illatárban, a vállrojtok és kardbojtok csillogásában táncolt az udvar, a kormány, a tábornoki kar, táncoltak az összes rendek! S ami a legfontosabb, maga a király is rákényszerült, hogy táncba menjen a nagyhercegnővel. Úgy tűnt, hogy a bál lett az ünnepi vacsora mentődeszkája!

Látszólag. Igaz, hogy Gnuló táncolt, mert ha mindenki más táncolt, neki is táncolnia kellett, de ugyanakkor süket, vak és hatványokig fokozott düh támadt benne a hercegnővel szemben, akit a karjaiban tartott — látszatra szerelmesen, de valójában ellenségesen, gyűlölködve, felbőszülten, álnokul. És ha most megfojtaná? Vagy legalább egy kicsit fojtogatná? A rézpénzeket nem tudta megkaparintani, de a hercegnőt megfojtani nem lett volna olyan nehéz, hiszen már karjaiban tartotta, már magához szorította... másfelől pedig Gnuló végre megértette, hogy tulajdonképpen tehet, amit akar. mert bármit csinálna, azt a bál átformálja és szentesíti... hát akkor lehet fojtogatni, lehet azt is a hecc kedvéért! És a táncosok hallatlan, szinte hitetlenkedő ámulattal látták, hogy a király, aki jól megtermett és erős férfi volt, egyszerűen elkezdte fojtogatni a nagyhercegnőt. Az ég szerelmére! Gyilkosság! A hercegnő már hörgött! Az ég szerelmére! Gyilkosság! Gyilkos a király, a király, a bálon megöli jegyesét, fojtogat a király!

E tény szembeszökő szörnyűsége (amelyet a tükrök a diplomáciai kar és a külföldi tudósítók szemeláttára megismételtek) mennykőcsapásként hatott... Ó, de szégyenletes, de elviselhetetlen volt ez a tett! Hogy tehát ezt eltussolja, ne engedje nyilvánosságra kerülni, a kancellár elkezdte fojtogatni a saját táncosnőjét!... S erre mások is elkezdtek fojtogatni a partnerüket, s minél erősebben szorította táncosnőjét a király, annál erősebben szorították ők is az övékét, csak azért, hogy leplezzék, hogy ne menjen ennek híre az egész világon. Ez a Nagy Fojtogatás, amit a tükrök a végtelenségig ismételték, mindenkit körülzárt a végtelennel, és nőtt, egyre nőtt, mígnem a hölgyek hörgése kezdte elnyomni a zenét! Ekkorra már a bál és a bankett elszakították az utolsó szálakat, amelyek a régi, közönséges, mindennapi élethez fűzték őket, ez már maga volt az örület!

Véraláfutásos szemmel és véres ujjakkal a király most abbahagyta a táncot... és a nagyhercegnő holtan a földre hanyatlott. A táncosok megálltak, és partnereik holtan a földre rogytak. Megdermedt mindenki, és ez a rettenetes, szótlán dermedtség elkezdett nőni és nőttön-nőtt...

És egyre nőtt. És nőtt szüntelen. Mind nagyobbá kerekedett, s a

csönd óceánjain, a hallgatás végtelen térein a Dermedtség uralkodott, ő volt az úr. Az Ős-Dermedtség, igen, mintha maga az Ős-Dermedtség állott volna be, eluralkodván és uralkodván... s uralma egy volt és oszthatatlan. Nem mozdult a halott nagyhercegnő sem... Ám hirtelen, a kályha környékén, megnyikordult a padló!

Ez a padlónyikorgás valóságos Nyikorgásként nyikordult!

S ekkor a király megpróbált szökni!

Gnuló legyintett egyet, és a legnagyobb pánik mozdulatával a fenekéhez kapott, majd szinte gondolkodás nélkül kifelé tartott... az ajtó felé rohant, csakhogy minél messzebb legyen ettől a Királyságtól. Az egybegyűltek látták, hogy szöki a király... még egy perc, és király már meg is lógott! És dermedten figyelték, hiszen a királyt nem lehetett visszatartani... Ki merészelt volna erővel visszatartani a királyt?

— Utána! — rikoltott az aggastyán. — Utána!

Hűvös éji szellő csapta meg az udvari méltóságok arcát, amikor kirohantak a vár előtti térre. A király az utca közepén szaladt, s tőle tíz-húsz lépés távolságra rohant a kancellár, rohant a bankett és a bál. De eme Nagy Államférfi igen-igen nagy zsenije újra megnyilvánult teljes nagyságában — mivel most már nem lehetett tudni, hogy a király szöki-e, vagy pedig a király SZALAD BELE A BANKETT ÉLÉN A VILÁGBA! Ó, hogyan süvítettetek és csörömpöltek ebben a veszett rohanásban a nagykövetek vállrojtjai és kitüntetései, hogyan lebegett a püspökök violaszín stólája, a miniszterek frakkjai, az estélyi ruhák, ó, ez a vágta, megannyi főméltóság Roppant Vágtája! Soha még a köznép ehhez hasonlót nem látott. A mágnások, az óriási földbirtokok urai, a legelőkelőbb családok leszármazottai ott ügettek a vezérkar tagjai mellett, s rohanásuk egybefolyt a mindenható miniszterek, a marsallok, a királyi kamarások futásával, az udvar legkiválóbb hölgyeinek nyakló nélküli vágtatásával! Ó, ez a futás, a marsallok és királyi kamarások Nagy Futása, s a minisztereké, a nagykövetek vágtája az éjszaka homályában, a gázlámpák fényében a széles ég alatt! A vár bástyáin megdördültek az ágyúk. És a király rohamot vezényelt!

— Előre! — kiáltotta. — Előre!

És Csapata élén Roppant Rohamra indulva a Nagy Király eltűnt az éjszaka homályában!

Lengyelből fordította GÖMÖRI György